

متن پرسش

استاد ارجمند، سلام علیکم ... در سوال ۱۱۰۸ به دوستی که در مورد نحو مراجعه به علم نجوم پرسیده بودند پاسخی داده اید که برای بنده قابل قبول نیست و فکر میکنم این نوع دیدگاه هایی که نسبت به علم نجوم وجود دارد حاصل عدم آشنایی اساتید با علوم قدیم و دقائق آن است که همین امر هم مانع از ورود این اساتید به برخی مباحث عملی علوم اسلامی شده است و اکثراً در این حوزه ها در مقام نظر توقف کرده اند. در این زمینه بنده توضیحاتی را خدمت شما میدهم اما این بحث بسیار تخصصی تر از آن است که مجال مطرح شدن در اینجا را داشته باشد. به همین دلیل خیلی ساده و اجمالی توضیحاتی در حد علم ناقص خودم ارائه می دهم. فکر می کنم این دوست گرامی پس از شنیدن سخنرانی حجت الاسلام استاد محمدطه طرفی، محقق ارجمند طب و نجوم اسلامی در دانشگاه امام صادق علیه السلام این سوال ها برایشان پیش آمده است

(<http://shiateb.blogfa.com/post-۴۲.aspx>). حال در مورد سوال ایشان، مثلاً علم نجوم اسلامی می گوید که ازدواج در فلان بازه نجومی باعث غلبه فقر در زندگی انسان خواهد شد و یا برای درست کردن یک ترکیب دارویی خاص برای بیمار مورد نظر باید در فلان تاریخ اقدام کرد. این گونه موارد، نه تنها هیچ تضادی با معارف اهل بیت علیهم السلام ندارند بلکه احادیث ما بر این روش صحه می گذارند و در مرتبه بالاتر اصلاً این علوم حاصل معارف و آموزه های انبیاء الهی و حضرات معصومین علیهم السلام است که فقط به افرادی خاص در محافل خصوصی آموزش داده میشود و از اسرار علوم اسلامی می باشد. به عنوان مثال در حدیث موثق منقول است که «به حضرت امام محمد باقر علیه السلام خبر رسید که شخصی زنی خواست در ساعتی که هوا گرم بوده است، در میان روز، حضرت فرمود که گمان ندارم که میان ایشان اتفاق و الفت به هم رسد. پس به زودی از هم جدا شدند.» یعنی اینکه زمان، در امر ازدواج نقش دارد و نمونه های بسیاری از این دست در روایات ما وجود دارند. حال سوال اینجاست که کدام علم، وظیفه شناختن این زمان ها را بر عهده دارد؟ باز هم اگر از احادیث معصومین در بحث علوم استفاده کنیم میبینیم که ایشان می فرمایند: «... النجوم للزمان»، یعنی این علم نجوم است که مخصوص زمان است. آیا مراجعه به چنین علمی حرام است؟ علامه مجلسی علیه الرحمه می فرماید: «در حدیث معتبر از حضرت صادق (علیه السلام) منقول است که هرکه عقد کند یا زفاف کند و ماه در عقرب باشد، عاقبت نیکو نبیند.» آیا مراجعه به این حدیث هم حرام است؟! و باز ایشان می فرماید: «حضرت امام موسی (علیه السلام) فرمود که هر که جماع کند با زن خود در تحت الشعاع پس با خود قرار دهد افتادن فرزند را از شکم پیش از آن که تمام شود.» علم نجوم اسلامی بر

اساس قواعد علمی تخصصی که برای فهم آن مطالعه و تحقیق و استاد لازم است به شخصی می گوید که در فلان تاریخ ازدواج نکن چون بین تو و همسرت الفت واقع نمی شود. کجای این بر خلاف سنت و سیره اهل بیت علیهم السلام است که شما رجوع به آن را مطلقاً حرام دانسته اید؟ وقتی که حدیث تصریح میکند حاصل زفاف در وقتی که قمر در برج عقرب واقع باشد، بدعاقبتی است، این به معنای این نیست که فقط برج عقربی وجود دارد که اگر قمر در آن قرار بگیرد فلان کار را نباید انجام داد، بلکه به این معنا است که زمان یک عامل تعیین کننده از انجام هر کاری است. ما ۲۸ منزل قمر داریم که قرار گرفتن قمر در هر کدام از این منازل بر ما تاثیرات طبی و روانی دارند که علم تحلیل این تاثیرات «علم نجوم اسلامی» است که بصورت سینه به سینه از حاملان اسرار علوم اهل بیت علیهم السلام به برخی از خواص رسیده است (و البته بطور تخصصی هم احادیث زیادی در همین رابطه داریم: مراجعه شود به فرج المهموم فی معرفت النجوم سید بن طاووس) اما متأسفانه حتی اساتید معظمی چون شما هم در برخورد با این مسائل به ناگاه رو در هم میکشید و بنده همیشه در نظرم بوده که این یکی از نقاط ضعف اساتید غربشناس ما بوده که از علوم قدیم سررشته ای نداشته اند و چنین برداشت هایی را از برخی موارد آن پیدا می کنند و امیدوارم که در ادامه این روند صعودی در دستیابی به علوم اسلامی این ضعف هم توسط برخی نخبگان مرتفع شود و پیوندی بین این علوم به واقع غریب و غریبه با جنبش نرم افزاری و تولید علم پیدا بشه .... توفیقات شما را از جانب حضرت حق خواستارم (یکی از دوستداران شما)

متن پاسخ

باسمه تعالی؛ علیک السلام: منظور بنده از رجوع به علم نجوم در راستای پیش‌گویی‌هایی است که منجمین به رصد ستارگان می‌کنند بود که عرض کردم حرام است و شهید مطهری «رحمة الله علیه» نقدی در مورد نحس یا سعد بودن زمان دارند. می‌فرمایند: شخصی خدمت حضرت علی «علیه السلام» رسید و عرض کرد در این زمان در جنگ وارد نشوید چون زمان نحسی است، حضرت پرسیدند نحس برای ما یا برای دشمن ما؟ و طرف ماند. در هر صورت بنده سخنان جناب‌عالی را سخنان ارزشمندی می‌دانم و امیدوارم خوانندگان عزیز با رجوع به سخنان شما موضوع را دنبال کنند. در رابطه آن نوع تنجیم که در شرع نهی شده نظرتان را به این روایات جلب می‌کنم ۱ - مرحوم محقق حلی در کتاب معتبر و مرحوم علامه حلی در کتاب تذکره و شهید اول و ثانی از پیامبر اکرم (ص) به صورت مرسل نقل می‌کنند که: "هرکه کاهن یا منجمی را تصدیق نماید به آنچه بر محمد (ص) نازل شده کافر است - ۲ مرحوم صدوق در کتاب خصال از نصر بن قابوس از امام صادق (ع) نقل می‌کند که فرمودند: "منجم ملعون است و کاهن ملعون است و ساحر ملعون است و زن آوازه خوان ملعون است و هر که او را جای دهد ملعون است و کسی که از کسب او ارتزاق کند ملعون است." - ۳ مرحوم طبرسی در احتجاج از هشام بن حکم از امام صادق (ع) نقل می‌کند که ایشان در جواب زندیقی که پرسیده بود نظرتان در مورد علم نجوم چیست، می‌فرمایند: "آن علمی است که منافعش اندک و مضراتش بسیار است. قضا و قدر توسط

نجوم دفع نمی شود و وقایع ناخوشایند قابل جلوگیری نیست. اگر منجم از بلایی [که باید به او برسد] آگاه شود، جلوگیری از قضای الهی موجب نجات او نمی گردد، چنانچه اگر از خیری که بناست به او برسد آگاه شود، نمی تواند آنرا جلو بیندازد و اگر بدی به او برسد امکان جلوگیری از آن را ندارد. منجم با علم خود، با این پندار که می تواند قضای الهی را از مردم دفع کند، به ضدیت با خداوند پرداخته است. " ۴ - مرحوم سید رضی در نهج البلاغه نقل می کند که مولی الموحدین امیر المؤمنین می فرمایند: "... ای مردم شما را از فراگیری نجوم برحذر می دارم، مگر آنچه که موجب راهیابی در دریا و خشکی باشد، زیرا نجوم منجر به کفالت می شود و کاهن مانند ساحر است و ساحر مانند کافر است و کافر در آتش جهنم جای دارد...." ۵ - مرحوم صدوق در کتاب فقیه نقل می کند که عبد الملک بن اعین گفت: "به امام صادق (ع) عرض کردم: من به این علم [نجوم] مبتلا شده ام، هرگاه قصد کاری می کنم در طالع نظر می کنم، اگر طالع بد دیدم از آن باز می مانم و اگر طالع نیک دیدم در پی آن کار می روم. به من فرمودند: [طبق این امور] حکم می کنی؟ گفتم بلی. فرمودند: کتاب هایت را بسوزان." بر کسی که در متون این روایات دقت کند، پوشیده نیست که علم نجومی که از آن نهی شده است، آن علمی است که از حالات مختلف ستارگان، خیر و شر و طالع نیک و بد در حوادث و وقایع را بدست می دهد، نه آن علمی که تنها با استفاده از قوانین طبیعی که توسط خداوند متعال بر جهان حاکم شده است، موقعیت فیزیکی اجسام سماوی را مورد بررسی قرار می دهد. مرحوم شیخ مرتضی انصاری در این مورد می فرماید: "ظاهرا خبر دادن از اوضاع فلکی که مبتنی بر حرکت ستارگان است، مانند ماه گرفتگی که در پی قرار گرفتن زمین بین ماه و خورشید، پدید می آید و خورشید گرفتگی که از قرار گرفتن ماه بین زمین و خورشید، پدید می آید و مانند اینها حرام نیست و پیش گویی این امور جایز است...."

بنابراین اگر کسی با استناد به این روایات در پی بی ارزش نمودن استنتاجات نجوم جدید باشد، در ورطه یک مغالطه بین دو معنی مشترک لفظی گرفتار شده است. زیرا علم نجوم به معنایی که در زمره سحر و کفالت قرار می گیرد، بی اعتبار شناخته شده است، نه به معنایی که آن را داخل در علوم تجربی و ریاضی می نماید. به این تفکیک در حدیث چهارم نیز اشاره شده است. از این گذشته محاسبات نجومی مانند: یافتن جهت قبله، تعیین اوقات نماز، محاسبه فصول سال و یافتن موقعیت ماه برای تعیین اینکه ماه در صورت فلکی عقرب قرار گرفته است یا نه، قطعا جایز است بلکه مقدمه انجام تکالیف شرعی است. پس نمی توان ادعا کرد: مقصود از منجم، هنگامی که گفته می شود: "منجم کافر است."، کسی است که این محاسبات را انجام می دهد. موفق باشید